

جنگ ۲۰۱۴ و بازدارندگی اسرائیل

سیدمرتضی عریضی مبینی^۱

دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۱۰/۰۶

پذیرش مقاله: ۱۴۰۰/۱۱/۲۹

چکیده

پس از اولین جنگ اعراب-اسرائیل در ۱۹۴۸، در سال ۲۰۱۴ نیز جنگ این بار بین اسرائیل و گروه‌های فلسطینی آغاز شد. سال ۲۰۱۸ به عنوان آخرین جنگ اعراب-اسرائیل شمرده می‌شود؛ با این حال تاثیرات متعددی از قبیل نقض بازدارندگی کامل اسرائیل را به دنبال داشته است. این جنگ که به صورت نابرابر بین طرفین برقرار بوده است جزو جنگ‌های نامتقارن به حساب می‌آید. سوال اصلی مرتبط با موضوع این پژوهش آن است آیا اسرائیل در جنگ ۲۰۱۴، علی‌رغم دستیابی نسبی به اهدافش، به بازدارندگی کامل در برابر حملات نامتقارن گروه‌های فلسطینی توانسته دست یابد؟ در پاسخ به این سوال، فرضیه مورد نظر این است که اسرائیل در جنگ ۲۰۱۴ علی‌رغم دستیابی نسبی خود به اهدافش، در ایجاد بازدارندگی کامل در برابر حملات گروه‌های فلسطینی چندان موفق نبوده است. با توجه به ماهیت جنگ، نظریه جنگ نامتقارن را به عنوان چهارچوب نظری مقله انتخاب کردیم. این پژوهش در محدوده مکانی اسرائیل و غزه و محدوده زمانی ۵۱ روز (۱۸ ژوئیه-۲۶ آگوست ۲۰۱۴) مورد تفحص قرار خواهد گرفت. همچنین بخش اول مقله به صورت توصیفی-تبیینی و در بخش دوم به صورت تحلیلی نگاشته شده و منابع مورد نظر نیز براساس روش کتابخانه‌ای-اینترنتی گردآوری شده است.

واژگان کلیدی: قسام، اسرائیل، بازدارندگی، جنگ نامتقارن

^۱ دانشجوی دکتری مطالعات خاورمیانه

مقدمه

از ۱۵ می ۱۹۴۸ که دولت یهودی اسرائیل، موجودیت خود را اعلان کرد؛ اساس راهبرد خود را بر حفظ برتری اسرائیل در مقابل تهدیدات متفاوت منطقه‌ای گذاشته است. مهمترین بخش این راهبرد بالاخص پس از جنگ اول ۱۹۴۸ مبتنی بر اتکا به بازدارندگی کامل بوده است. در واقع اسرائیلی‌ها امیدوار بودند با افزایش قدرت نظامی و ایجاد ترس در میان اعراب و کشورهای همسایه مانع از هرگونه تهدید علیه امنیت ملی اسرائیل شوند. این کشور با افزایش مکرر قدرت تهاجمی-تدافعی خود و متعاقبا تکمیل بازدارندگی کامل خود، امنیتش را براساس سطوح داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی دنبال نماید. ارتش اسرائیل به عنوان مهمترین عامل اجرای بازدارندگی کامل این کشور، بازدارندگی را مطابق با شرایط و نوع تهدید هریک از دشمنان، کلی و تجمعی و برحسب زمان و متمرکز و خاص ارزیابی می‌کند. از این جهت جلوگیری از موشک‌پرانی گروههای جهادی فلسطینی، جنگ ۲۰۱۴ با عنوان تیغه حفاظتی آغاز می‌کند. این جنگ که به عنوان نهمین جنگ اعراب- اسرائیل (بعد از جنگ های ۱۹۴۸، ۱۹۵۸، ۱۹۶۷، ۱۹۷۳، ۱۹۸۲، ۲۰۰۶، ۲۰۰۸-۲۰۰۹ و ۲۰۱۲) شناخته می‌شود؛ جنگی نامتقارن به حساب می‌آید؛ به طوریکه بر خلاف نوع کلاسیک (منظور جنگ های قبل از سال ۲۰۰۶) در ابعاد، سطوح و اشکال متفاوت است. مهمترین نمود تفاوت آن تقابل بازیگران غیردولتی (همچون گردان‌های عزالدین قسام، سرايا القدس و...) با بازیگر دولتی اسرائیل (دارای ارتش مجهز و پیشرفته) است.

گرچه در جنگ های قبلی غزه (۲۰۰۸-۲۰۰۹ و ۲۰۱۲) توانستند در برابر حملات اسرائیل ایستادگی کنند؛ با این حال در این جنگ علاوه بر حفظ موجودیت خود توانستند خسارات متعددی را بر اسرائیل وارد نمایند. در این بین، گردان‌های عزالدین قسام به عنوان شاخه نظامی حماس با بهره‌گیری از راهبردهای مختص جنگ نامتقارن توانسته‌اند تا حدود زیادی بازدارندگی ارتش اسرائیل را با چالش‌های عمده مواجه کنند.

سوال اصلی مرتبط با موضوع این پژوهش آن است آیا اسرائیل در جنگ ۲۰۱۴، علی‌رغم دستیابی نسبی به اهدافش، به بازدارندگی کامل در برابر حملات نامتقارن گروههای فلسطینی توانسته دست‌یابد؟ در پاسخ به این سوال فرضیه ای مورد نظر این است که اسرائیل در جنگ ۲۰۱۴ علی‌رغم دستیابی نسبی خود به اهدافش، در ایجاد بازدارندگی کامل در برابر حملات گروههای فلسطینی چندان موفق نبوده است. با توجه به ماهیت جنگ، نظریه جنگ نامتقارن را به عنوان

چهارچوب نظری مقاله انتخاب کردیم. این پژوهش در محدوده مکانی اسرائیل و غزه و محدوده زمانی ۵۱ روز (۸ ژوئیه-۲۶ آگوست ۲۰۱۴) مورد تفحص قرار خواهد گرفت. همچنین بخش اول مقاله به صورت توصیفی-تبیینی و در بخش دوم به صورت تحلیلی نگاشته شده و منابع مورد نظر نیز براساس روش کتابخانه‌ای-اینترنتی گردآوری شده است.

مبانی نظری

معرفی قسام

گردان‌های شهید عزالدین قسام به عنوان شاخه نظامی گروه حماس، در سال ۱۹۸۶ تحت عناوین مختلف فعالیت‌های خود را آغاز کرد. تا سال ۱۹۹۲ فعالیت‌های پراکنده خود را ادامه داد تا اینکه در اول ژانویه ۱۹۹۲ با صدور اولین بیانیه رسمی، موجودیت خود را اعلان کرد. (إعلام العسکری لکتاب الشهید عز الدین القسام، ۵ ژوئن ۲۰۱۸) از مهمترین اعضای موسس این شاخه می‌توان از صلاح شهاده، عماد عقل، محمود البلوح و مهندس یحیی عیاش نام برد. (بوابه الحركات الاسلامیه، ۳۱ ژانویه ۲۰۱۵)

این گروه هدف خود را آزادی تمامی سرزمین فلسطین از زمان اشغال آن توسط اسرائیل در ۱۹۴۸ و دستیابی مردم فلسطین به حق تعیین سرنوشت خود می‌داند. و در راستای دستیابی به آن، تمامی تلاش خود را به منظور بسیج مردم فلسطین، بسیج منابع، نیروها و توانایشان خواهد کرد. (إعلام العسکری لکتاب الشهید عز الدین القسام، ۵ ژوئن ۲۰۱۸)

گردان‌های عزالدین قسام همچنین بر این باور است که آزادی فلسطین به عنوان هدف، مقاومت به عنوان ابزار گروه و قدس به عنوان پایتخت فلسطین می‌باشد. این گروه آوارگان را جزو ملت فلسطین به شمار می‌آورد و بازگشت آنها را به سرزمین فلسطین واجب می‌داند. آزادی اسرای فلسطینی دربند اسرائیل را اولویت خود قرار داده و در راستای تحقق آن قائل به استفاده از ابزار خشونت و زور است. (المركز الفلستینی للإعلام، ۱۵ دسامبر ۲۰۰۹)

به طور کلی مهمترین رویکردهای نظامی سیاسی این گروه مشتمل بر چنین مواردی است:

الف) تأکید بر بعد اسلامی مبارزه با اسرائیل: این گردانها همواره بر بعد اسلامی قیام ملت فلسطین تأکید داشته و اصول اسلامی را به عنوان اصولی عملی در مبانی فکری و عقیدتی خود برگزیده‌اند.
ب) عدم به رسمیت شناختن اسرائیل: این گردانها ماهیت اسرائیل را اشغالگر می‌دانند لذا به هیچ وجه حاضر نیستند آن را به رسمیت بشناسند.

ج) ادامه مبارزه تا آزادسازی همه مناطق در فلسطین: این گردانها معتقدند؛ کل سرزمین فلسطین از آن ملت فلسطین است لذا تقسیم آن به اراضی ۴۸ و ۶۷، به معنای پذیرش این مطلب که حق ملت فلسطین در حد اراضی ۶۷ باشد، نیست.

د) عدم موافقت با توافقنامه ها و مصوبات بین المللی: این گردانها مانند جنبش حماس با اصل صلح مخالفتی ندارند، اما خواهان صلحی عادلانه اند لذا، کلیه توافقنامه های امضاء شده که صرفا به نفع اسرائیل بوده اند را رد می کنند.

د- تجهیز کردن نیروهای نظامی به سلاحهای پیشرفته تر: گردانهای عزالدین قسام به کمک مهندسان و کارشناسان خود سعی دارند، موشکها و سلاحهای خود را پیشرفته تر کنند، لذا گاهی سعی می کنند سلاحهای ارتش اسرائیل را به غنیمت گرفته و به نبرد ادامه دهند. (گردانهای عزالدین قسام، ۲۲ ژوئن ۲۰۱۷)

گردانهای عزالدین قسام به مثابه سایر گروههای نظامی دارای تیپها، گردانها، گروهانها و دسته جات است همچنین دارای یگانهای مخصوص به خود است که مشتمل یگانهای تکاور، ضد زرهی، مهندسی، پدافند هوایی، توپخانه، تک تیرانداز، استشهادی، پشتیبانی، کمین گذار، دریایی و سایه است. (إعلام العسکری لکتاب الشهید عز الدین القسام، ۲۷ دسامبر ۲۰۱۴)

جنگ ۲۰۱۴

به دنبال آدم ربایی و قتل سه نوجوان در کرانه باختری، اسرائیل جنبش حماس را مسئول کشتن این سه نوجوان دانست ولی حماس این ادعای اسرائیل را رد کرد. (النشرة، ژوئیه ۲۰۱۴) با کشته شدن این سه نوجوان، تعدادی از یهودیان افراطی به طرز فجیعی محمد ابو خضیر را به قتل رساندند. (Times Of Israel, 2014 June 5) قتل ابو خضیر باعث شد تا جنبش حماس شهرهای اسرائیلی را موشک باران کند؛ گرچه قبل از آن در پی محاصره طولانی غزه و دستگیری تعدادی از اعضای حماس توسط ارتش اسرائیل به طور پراکنده بارها اقدام به موشک پراکنی کرده بود. این اقدامات موجب شد تا ارتش اسرائیل در ۸ ژوئیه ۲۰۱۴ عملیاتی را با نام تیغه حفاظتی* را آغاز کند. (Jewishpress, 8 July 2014) نتیجتا به عنوان نهمین جنگ اعراب و اسرائیل تا ۲۶ ژوئیه ۲۰۱۲ بین اسرائیل و گروه های اسلامی حماس و جهاد اسلامی فلسطین در گرفت. این جنگ سرانجام با برقراری آتش بس بین حماس و اسرائیل و عقب نشینی ارتش اسرائیل از نوار غزه براساس

* - Operation Protective Edge (لحوق ایتان)

طرح مصر به پایان رسید. از این جنگ با عنوان جنگ ۵۱ روزه یا حمله ۲۰۱۴ اسرائیل به غزه یاد می‌شود. حماس و جهاد اسلامی از آن با عنوان عملیات بنیاداستوار و اسرائیلی‌ها از آن با عنوان عملیات تیغه‌حفاظتی یاد می‌کنند.

این جنگ در سه مرحله انجام شده که در ادامه توضیح خواهیم داد

۱- حمله هوایی اسرائیل: به عنوان اولین مرحله، از ۸ الی ۱۶ ژوئیه ارتش اسرائیل نقاط متعددی از غزه را با حملات توپخانه‌ای و هوایی بمباران و در پاسخ به حملات، قسام به راکت‌پراکنی خود در طول جنگ ادامه داد. در پایان این مرحله، ارتش اسرائیل آتش بسی موقت را اجرا کرد. (Kohen & Others, 2017, 91-96)

۲- حمله زمینی: این مرحله در ۱۷ ژوئیه به دنبال پایان آتش بس بین طرفین، آغاز شد و ارتش اسرائیل با هدف تخریب تونل‌های زیرزمینی در نزدیک مرز اسرائیل حمله سنگین نظامی خود را آغاز کرد. در بیست ژوئیه ارتش اسرائیل به منطقه شجاعیه وارد شد و در نتیجه نبردی سنگین، کشتار شجاعیه (بزرگترین کشتار از زمان جنگ ۱۹۶۷) رخ داد. به دنبال انتقادات و محکومیت‌های بین‌المللی آتش بسی به مدت ۲۰ ساعت جهت کمک‌رسانی برقرار شد. در ۲۳ ژوئیه بیمارستان الوفا توسط نیروی دفاعی اسرائیل مورد حمله قرار گرفت و متعاقب آن حماس یک فروند اف ۱۶ ارتش اسرائیل را هدف قرار داد. این اقدام حماس موجب شد تا ارتش اسرائیل به شهر زیتون و بیت‌حانون حمله کند. در ۳۱ ژوئیه با حمایت تسلیحاتی آمریکا از ارتش این کشور و افزایش نیروهای نظامی خود حملات سنگینی در رفح تا سوم آگوست ادامه دادند. (Kohen & Others, 2017, 98-113)

۳- عقب‌نشینی سربازان اسرائیلی و آتش بس دائمی: در ۳ آگوست ارتش اسرائیل بعد از تخریب ۳۲ تونل زیرزمینی ساخته‌شده به وسیله حماس، نیروی زمینی خود را بیرون کشید. گرچه بارها نقض آتش بس موقت از سوی هردو طرفین مشاهده و هربار آمریکا و مصر طرفین را به صلح دعوت می‌کردند؛ سرانجام هردو طرف طرح مصر در خصوص آتش بس دائم را در ۲۶ آگوست ساعت ۱۹ پذیرفتند. (Data Desk, 2014)

بازیابی بازدارندگی اسرائیل به منظور حفاظت از شهروندان اسرائیلی، هدف قرار دادن شاخه‌های نظامی حماس و جهاداسلامی و ایجاد مانع در برابر افزایش عملیات‌های این دو گروه، تضعیف حماس به لحاظ سیاسی و اقتصادی، خنثی کردن سامانه موشکی داخل غزه، کنترل منطقه به‌علت

همسایگی با سوریه بحران زده و جلوگیری از گسترش قدرت ایران از اهدافی است که اسرائیل در جنگ غزه دنبال می‌کند. (Amos, 2014: 1-5)

مفهوم بازدارندگی کامل

وضعیتی که با بهره‌گیری از انگاره‌های عقلانی و تطبیق با شرایط گذشته، تهدیدات بی‌اهمیت و ناکارآمد شده و متکی بر انتقام گسترده^۱ و پاسخ انعطاف‌ناپذیر^۲ است. به عبارتی ساده‌تر، نظریه بازدارندگی کامل، همه‌گیر و عام است. همچنین برای توصیف نزاع بر سر منافع در میان ترکیبی از دول کوچک و بزرگ با توانایی‌های هسته‌ای یا غیرهسته‌ای به کار برده می‌شود. این نظریه در حقیقت، مجموعه‌ای از مدل‌های مرتبط باهم می‌باشد که در جهت شناسایی روابط مداوم بین بازیگران غیردولتی، بین بازیگران سازمان‌یافته یا حتی بین افراد به کار برده می‌شود. (Zagare & Kilgour, 2000: 143-163) بازدارندگی کامل متفاوت از نظریه بازدارندگی کلاسیک است و این تفاوت ناشی از تاکید نظریه بازدارندگی کامل بر اطلاعات و اعتباری است که متکی بر بحران چانه زنی^۳ و علامت‌دهی باارزش^۴ است. (Sorenson, 2014: 6)

نبرد بین حماس اسرائیلی در ۲۰۱۴، نبردی نابرابر و نامتجانس به شمار می‌آید و در گونه‌شناسی جنگها؛ از نوع نامتقارن محسوب می‌گردد؛ زیرا، بین طرفین ناهمطرازی در همه ابعاد دیده می‌شود. اگر بخواهیم به ماهیت نامتقارن نبردی میان حماس و اسرائیل در جنگ ۲۰۱۴ دست یابیم بایستی مفهوم و ابعاد جنگ نامتقارن که بین طرفین برقرار بوده را مورد بررسی قرار دهیم.

تعاریف و تاریخچه

در بیشتر منازعاتی که بین دو یا چند طرف رخ می‌دهد؛ تفاوت‌هایی وجود دارد. این تفاوت‌های موجود بین طرف‌های درگیر به اندازه‌ای است که یکی از آنها بر دیگری در حوزه‌های گوناگون برتری کامل دارد. در واقع نوعی رابطه بالادستی و پایین‌دستی بر طرفین نبرد حاکم است. بر همین اساس عدم تقارن به معنای آگاهی رقیب ضعیف‌تر از قدرت کاملاً برتر و مسلط رقیب قوی‌تر به دنبال راه‌های غیر از راه‌های معمول بوده تا دشمن خود را شکست دهد و یا حداقل از پیروزی

¹ Massive Retaliation

² Flexible Response

³ crisis-bargaining

⁴ costly signaling

سهل الوصولش جلوگیری کند. در واقع عدم تقارن در جنگ مشتمل بر عدم تقارن در قدرت، ابزارها، سازماندهی، ارزش‌ها و زمان است. (Lachernmann & Wolfrun, 2017, 97)

برای اولین بار در تاریخ این نوع جنگ میان داوود پیامبر و جالوت رخ داده است و این ناهمترازی در نبرد را که سرانجام ضعیف در مقابل قوی پیروز می‌شود در تورات اینچنین بیان شده است: «او دستش را در کیسه می‌کند، سنگی را برداشته و با فلاخن پرتاب می‌نماید. سنگ به پیشانی جالوت اصابت می‌کند و در آن فرو می‌رود و او با صورت نقش بر زمین می‌شود.» (کورمونت و نیبیکار، ۱۳۸۵: ۱۹)

اندیشه راهبرد جنگ نامتقارن برای اولین بار از سوی سن تزو مطرح شد. وی در واقع بر این باور بود که جنگ اساساً بر فریب استوار است و چنین راهبردی را پیشنهاد می‌کند: «وقتی با دشمن روبرو شدی او را به دام بیانداز، گیج کن و ناگهان به او حمله کن، وقتی دشمن خود را جمع و جور کرد و آماده مواجهه شد و زمانیکه او قوی است از او بپرهیز.» (افتخاری و کامکار، ۱۳۸۷: ۱۷۲)

و در دوران معاصر نیز استراتژیست‌هایی همچون لیدل هارت و ادوارد لات واک بر چنین راهبردی بر اساس غافلگیری دشمن تأکید دارند. این دو شخص نیز بر عقلانیت اجتناب از قدرت دشمن و واکاوی نقاط ضعفش در دنباله روی از راهبرد مورد نظرشان، تکیه دارند. (Metz, 2000: 22)

ستاد مشترک ارتش آمریکا جنگ نامتقارن را این‌گونه تعریف کرده است: به کارگیری رویکردهای غیرقابل پیش‌بینی یا غیرمتعارف برای خنثی‌سازی یا تضعیف قوای دشمن و در عین حال، بهره‌برداری از نقاط آسیب‌پذیر او، از طریق فناوری‌های غیرقابل انتظار یا روش‌های مبتکرانه (مکنزی، ۱۳۸۲: ۵)

گرچه برای اولین بار مفهوم جنگ نامتقارن در گزارش بررسی دفاعی چهارساله در سال ۱۹۹۷ مورد استفاده قرار گرفت (Metz & Others, 2001: 3) با این حال تعاریف بسیاری از جنگ نامتقارن شده است که در ادامه به دو تعریف مرتبط با پژوهش اشاره خواهیم کرد:

آجی لی^۱ جنگ نامتقارن را شکلی از جنگ که یک بازیگر غیردولتی از ابزارها و تاکتیک‌های غیرمتعارف علیه آسیب‌پذیری دولت جهت دستیابی به تأثیرات نامتجانس با هدف کاهش اراده دولت برای دستیابی به اهداف راهبردی؛ استفاده می‌کند. (LeLe, 2015: 103)

^۱ Ajey Lele

مکنزی در کتاب خود تعریف جامعی آورده که بدین شرح است: بازیگران نامتقارن با هدف تضعیف عزم و اراده آمریکا و به منظور دستیابی به اهداف استراتژیک مورد نظر، نیروی تاکتیکی یا عملیاتی ضعیف‌تر خود را بر ضد نقاط آسیب‌پذیر آمریکا [قدرت دولتی] به کار گرفته و تاثیر نامتناسب را بر جای گذاشته‌است. (مکنزی، ۱۳۸۲: ۵)

با توجه به تعاریف فوق می‌توان عناصر اصلی را مشتمل بر چنین مواردی دانست: ۱- بهره‌گیری از نقاط ضعف و آسیب‌پذیر دشمن ۲- استفاده از فناوری‌های پیشرفته و غیرقابل انتظار ۳- استفاده از روش‌های مبتکرانه ۴- تضمین اراده دشمن ۴- تاکیر بر تاثیر نامتناسب (مکنزی، همان)

ابعاد

با توجه به اینکه عدم تقارن دارای ابعاد گوناگون است؛ از این رو در این قسمت به ابعاد متفاوتی که این نوع از جنگ به همراه خود دارد شرح خواهیم داد:

۱- عدم تقارن منفی یا مثبت

عدم تقارن منفی نوعی تمایز است که یک طرف در استفاده از آسیب‌پذیری‌ها و نقاط ضعف حریف برای حفظ و کسب برتری بر او، از آن بهره‌می‌گیرد. اما عدم تقارن مثبت متضمن استفاده بهینه از نابرابری‌ها و ناهمانندی‌ها برای کسب تفوق بر حریف است.

۲- عدم تقارن کوتاه مدت یا بلندمدت

بر اساس این تقسیم‌بندی عدم تقارن برای مدت طولانی ادامه یابد یا مدت کوتاهی دوام بیاورد. اما به طور کلی عدم تقارن راهبردی معمولاً کوتاه‌مدت است و به ندرت عدم تقارن راهبردی بلندمدت به خود اختصاص می‌دهد.

۳- عدم تقارن عمدی یا سهوی

همچنین عدم تقارن می‌تواند تصادفی و بدون برنامه ریزی راهبردی باشد. یا برعکس، طراحی شده و مبتنی بر تفکر راهبردی صورت گیرد. زمانی که یکی از طرفین جنگ با تهدیدات نامتقارن روبرو می‌شود؛ فهم اینکه عدم تقارن عمدی یا سهوی است زمانی اهمیت می‌یابد که یک متخاصم با بکارگیری عدم تقارن عمدی قبلی کنترل می‌شود و نتیجتاً یک راهبرد منعطف جهت مقابله با آن اتخاذ می‌شود.

۴- عدم تقارن کم خطر یا پرخطر

عدم تقارن‌های مختلف دارای هزینه‌ها و خطرات متفاوتی هستند. مثلاً عملیات تروریستی اگرچه کم هزینه است، ولی امکان دارد در اثر واکنش شدید حریف، در بردارنده هزینه و خطرات بسیار

بالایی باشد. بر خلاف این، حفظ برتری های فرماندهی، مدیریت و آموزش، با وجود اینکه هزینه بالایی دارد، اما از خطر کمتری برخوردار است.

۵- عدم تقارن مجزا یا یکپارچه (ترکیبی)

در این نوع تقسیم بندی متخصصین از جان گذشته در یک نبرد، یا منحصر بر اسلوب های نامتقارن اتکا می کنند و یا قادر به یکپارچه سازی و ترکیب اسلوب های متقارن و نامتقارن هستند. نتیجتاً رهیافت های ترکیبی، قدرتمندتر از راهبردهایی هستند که به تنهایی بر یک شیوه متقارن یا نامتقارن مستند هستند.

۶- عدم تقارن مادی یا روانی

عدم تقارن می تواند مادی یا روانی یا ترکیبی از هر دو باشد. مزیت عدم تقارن مادی این است که مزایای روانی را فراهم می آورد. با این حال در طول تاریخ دولت ها و ارتش هایی با مهارت مثال زدنی عدم تقارن روانی را بکار برده اند و غالباً چهره ای خوشونت آمیز از خود نشان داده اند. بایستی متذکر شد که عدم تقارن روانی نسبت به نوع مادی خود کم اهمیت تر است اما به سختی حفظ می شود. (Metz & Others, 2001, 6-8)

سطوح عدم تقارن

اگر بخواهیم به نگرشی جامع تر در مورد عدم تقارن دست یابیم؛ بایستی گفت که عدم تقارن دارای سطوح متفاوتی است که در ادامه به آن خواهیم پرداخت:

۱- عملیاتی

در این سطح، عدم تقارن به معنای بهره گیری از ابزارها و شیوه های مختلف عملیاتی جهت مقابله با خنثی نمودن تفوق است؛ مانند جنگ های چریکی و نامنظم در مقابله با ارتش های نیرومند کلاسیک.

۲- سیاسی- راهبردی

در سطح عدم تقارن سیاسی - راهبردی، به کارگیری ابزار و وسایل غیر نظامی، برای کسب تفوق نظامی و استراتژیک است. بر این اساس، یک طرف ممکن است با مظلوم نمایی یا نشان دادن مظلومیت و قربانی بودن خود و وحشیگری دشمن، به برتری اخلاقی و عاطفی دست یابد.

۳- نظامی- راهبردی

عدم تقارن در سطح نظامی- راهبردی، نوعی راهبرد نظامی است که بیشتر بر بکارگیری شیوه های نامتقارن مبتنی است تا روش های متقارن و متداول. (دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۸۶، ۶۱ و ۶۲)

در ادامه مقاله به بررسی جنگ ۲۰۱۴ اسرائیل - غزه براساس عملکرد گردان‌های عزالدین قسام در برابر اسرائیل خواهیم پرداخت.

ماهیت نامتقارن جنگ غزه ۲۰۱۴

بر اساس ترتیبات نظری فوق، جنگ غزه در ۲۰۱۴ که بین گروه‌های جهادی فلسطینی و ارتش اسرائیل رخ داده است، به عنوان یک جنگ نامتقارن به شمار می‌رود. کلیه ابعاد و سطوح عدم تقارن در این جنگ دیده می‌شود؛ زیرا کمترین تقارن بین گروه‌های جهادی فلسطینی و ارتش اسرائیل به لحاظ توان، ابزارها، راهبردها، تاکتیک‌ها، اهداف، عناصر قدرت، سازمان دهی و فرماندهی گروه‌های جهادی فلسطین و ارتش اسرائیل وجود داشته است. نتیجتاً علاوه بر نابرابری موجود بین طرفین، عدم تقارن بین آنها دیده می‌شود. در اینجا با توجه به نقش بارز قسام به عنوان شاخه نظامی حماس در نبرد با ارتش اسرائیل، ابعاد و سطوح عدم تقارن را بین قسام و ارتش اسرائیل در طول ۵۰ روز جنگ مورد بررسی و مذاقه قرار خواهیم داد.

تجزیه و تحلیل

الف) ابعاد عدم تقارن

در مورد بعد مثبت یا منفی عدم تقارن در طول ۵۰ روز جنگ بین ارتش اسرائیل و قسام، بایستی گفت از یک سو، اسرائیل نهایت استفاده را از نابرابری‌ها و ناهمانندی‌های خود نسبت به قسام در زمینه‌های مختلف از قبیل راهبردی، نظامی، تکنولوژیک کرده تا به پیروزی و برتری سریع و سهل دست یابد. از سوی دیگر، قسام سعی کرده با شناسایی آسیب‌پذیری‌ها و نقاط ضعف اسرائیل به اهداف و منافع آن ضربه وارد سازند و امنیت ملی آن را به خطر اندازند. نمود چنین بعد از جنگ نامتقارن را می‌توان در استفاده اسرائیل از پیشرفته‌ترین تسلیحات دریایی، زمینی همچون تانک‌های مرکاوا و هوایی همچون هلیکوپترهای آپاچی و جنگنده اف۱۶ و استفاده بمب‌های هوشمند ام‌دی‌بی، سفری سفید، آتش‌زا، آبام، میخی و دایم مشاهده کرد. در مقابل قسام با هدف قرار دادن عمق خاک جنوب اسرائیل با موشک‌های بومی همچون اس‌۵۵، جی ۸۰، آر ۱۶۰ و ام ۷۵ (اعلام العسکری لکتاب الشهد عز الدین القسام، ۱۰ ژوئیه ۲۰۱۵) و اتخاذ شیوه‌های جنگ نامنظم و چریکی همچون کمین نیروهای قسام برای نیروهای کوماندویی دریایی شاییت (دنیاالوطن، ۱۳ ژوئیه ۲۰۱۴)، از نقاط ضعف ارتش اسرائیل بهره برد.

مدت زمان عدم تقارن بین دو طرف نیز به علت تمایز و تفاوت ماهوی القسام به عنوان یک بازیگر غیردولتی و اسرائیل، نوع کلاسیک جنگ‌ها، طولانی است. به گونه‌ای که این عدم تقارن در آینده نیز بر طرف نشده و ادامه خواهد یافت. عملیات برنامه‌ریزی شده قسام به عنوان شاخه نظامی حماس و عملکرد هدفمند آن از دهه ۱۹۹۰ و بعدها در جنگ‌های دهه ۲۰۰۰ بیانگر عدم تقارن ارادی و طراحی شده بین طرفین جنگ است. به عبارت دیگر، راهبرد قسام در جنگ ۲۰۱۴ بر اساس آسیب‌پذیری‌ها و نقاط ضعف اسرائیل طراحی و اجرا گردید. اسرائیل نیز بر پایه یک استراتژی نظامی به منظور تامین اهداف و آماج از پیش معین و مشخص، تهاجم گسترده خود به غزه را آغاز نمود. (Ho & Yaakove, 2014)

تخریب گسترده زیر ساخت‌های اقتصادی و اجتماعی غزه (UNRWA, 18 December 2014)، کشتار شهروندان غیر نظامی و آواره شده ۳۵ هزار نفر از ساکنان نوار غزه (NRC, 6 July 2017) حکایت از هزینه سنگین جنگ برای غزه داشته است. از طرف دیگر، اسرائیل نیز خسارات مادی و هزینه‌های غیر مادی غیر قابل پیش‌بینی را متحمل شد. بمباران مناطق جنوبی و مرکزی اسرائیل توسط قسام و سایر گروه‌های جهادی موجب تلفات جانی و خسارات مالی زیادی گردید. اما بیشترین هزینه اسرائیل به صورت معنوی در قالب از دست رفتن اعتبار و روحیه ارتش تبلور یافت، لذا، جنگ لبنان از نظر میزان هزینه و خطر نیز یک نبرد نامتقارن به شمار می‌رود. (Yonah, 28 February 2018)

شیوه اقدام، تسلیحات، ابزارها و تاکتیک‌های جنگی قسام در طول جنگ مبین نوعی عدم تقارن انحصاری و ابتکاری است. چون قسام در جنگ علاوه بر استفاده از روش‌ها و ابزارهای سنتی و متداول نظامی، از شیوه‌ها، تاکتیک‌ها و وسایل ابتکاری و حتی منحصر به فردی همچون هک کردن حساب‌های اینترنتی مقامات اسرائیلی (إعلام العسکری لکتاب الشهید عز الدین القسام، ۱۱ ژوئیه ۲۰۱۴)، راه اندازی سایت خود به زبان عبری و ساخت هواپیمای بدون سرنشین با عنوان ابابیل (إعلام العسکری لکتاب الشهید عز الدین القسام، ۱۴ ژوئیه ۲۰۱۴) سود می‌بردند. روش‌ها و ابزارهایی که برای ارتش اسرائیل ناشناخته و غافلگیر کننده بود.

عدم تقارن روانی نیز یکی دیگر از ویژگی‌ها و ابعاد رویارویی نظامی اسرائیل و قسام می‌باشد. ارتش و به ویژه نیروی هوایی اسرائیل تلاش کرد با بمباران و تخریب مناطق مسکونی و زیر بنای اقتصادی - اجتماعی غزه و حماس، با ایجاد جو رعب و وحشت مقاومت و روحیه آنها را

خداشه‌دار کند. کشتار کودکان و شهروندان عادی مانند کشتار شجاعیه (به عنوان بزرگترین کشتار پس از جنگ سال ۱۹۶۷) (النهار، ۲۰ ژوئیه ۲۰۱۴) به منظور نشان دادن مجازات سخت ارتش اسرائیل و هراساندن مردم صورت گرفت تا آنها را وادار به دست کشیدن از قسام کنند. در مقابل نیروهای قسام با شلیک روزانه ۷۰ الی ۸۰ موشک (اس ۵۵، جی ۸۰، آر ۱۶۰ و ام ۷۵) به شهرهای مهم اسرائیلی همچون حیفا، تل آویو و قدس (الأهرام، ۲۷ ژوئیه ۲۰۱۴) ضمن به نمایش گذاردن قدرت و توان موشکی خود، خوف و ترس زیادی میان شهروندان اسرائیلی به وجود آوردند و ناچاراً برای حفظ جان خود مجبور به حبس در پناهگاههای خود شدند. (Haaretz, 8 July 2014) علاوه بر آن بروز ایجاد علائم روانی همچون افسردگی، اضطراب، فوبیا و بدگمانی، موجبات به مخاطره افتادن سلامت روانی ساکنان اسرائیلی فراهم کرده؛ (Tobin, 4 August 2014) در نتیجه، در جنگ نامتقارن روانی، قسام موفقیت بیشتری بدست آورده است.

ب) سطوح و اشکال عدم تقارن

در جنگ ۲۰۱۴ بین قسام و اسرائیل هر سه سطح عدم تقارن در اشکال مختلفی مشهود است. در سطح نظامی - راهبردی عدم تقارن به صورت تدوین و اجرای راهبرد نظامی متمایز و به کارگیری متفاوت مفاهیم، نظریه‌ها و دکترین‌های جنگی مشهود است.

اسرائیل به عنوان یک بازیگر دولتی، استراتژی خود را بر اساس قدرت یک ارتش حرفه‌ای منظم و مجهز به تسلیحات و فناوری نظامی پیشرفته و فوق‌مدرن تدوین و اجرا کرد. مفاهیم و رهنامه‌های راهبردی رایج و متداول که ارتش‌های کلاسیک سنتاً برای دستیابی به اهداف خود در جنگ‌های متعارف به کار می‌گیرند. اسرائیل نیز در پنج جنگ پیشین خود با اعراب آنها را اتخاذ و اعمال نموده بود. راهبرد «تخریب قطعی» یا «انهدام همه جانبه» که از سوی اسرائیل به کار بسته شد بر پایه اصول بنیادین سنتی چون بازدارندگی، حملات برق‌آسا، برتری تکنولوژیک تسلیحاتی و جنگ کوتاه‌مدت استوار است.

در هشتم ژوئیه ۲۰۱۴ نیز اسرائیل راهبرد تخریب قطعی یا انهدام همه جانبه به منظور نابودی کامل حماس (شامل شاخه نظامی قسام) از طریق تخریب پایگاه نظامی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی آن و زیر ساختارهای اقتصادی - اجتماعی لبنان و ایجاد رعب و وحشت در دو مرحله پی‌گیری شد.

در مرحله نخست با پیروی از حملات آمریکا در کوزوو و عراق، حملات گسترده هوایی خود را با عنوان تیغه حفاظتی علیه مواضع عزالدین قسام با هدف متوقف کردن راکت پراکنی های قسام و بازیابی بازدارندگی اسرائیل آغاز شد. هدف غیرمستقیم اسرائیل نیز محروم کردن قسام از حمایت مردمی بود (Partners for Progressive Israel, 8 July 2014) و در همین راستا اسرائیل تلاش خود را بر خنثی سازی پایگاههای اجتماعی - سیاسی قسام کرد. مرحله دوم جنگ زمینی نیز از هفدهم ژوئیه ۲۰۱۴ با هدف نابودی شالوده قسام و به ویژه انهدام تونل های حفر شده، آغاز شد. (Yishai, 20 July 2014) در این مرحله ارتش اسرائیل تسلیحات پیشرفته زمینی همچون تانک مرکاوا و تانک آمریکایی ام ۱۰۹ هاورتر و استفاده از بمب های دوربرد به همراه عملیات کوماندویی را در دستور کار خود قرار داد.

نتایج جنگ نامتقارن

جنگ نامتقارن ۲۰۱۴ باعث شده تا اسرائیل در زمینه های نظامی، اقتصادی و روانی دچار چالش های متعددی شود که در ادامه به توضیح آن خواهیم پرداخت.

۱- چالش های نظامی

نتایج جنگ نامتقارن که گردان های عزالدین قسام از آن پیروی کرده، باعث شده تا اسرائیل در زمینه نظامی با چالش هایی مواجه شود که در ادامه به آن اشاره خواهیم کرد:

الف) بعد زمینی

با شروع جنگ زمینی در ۲۰ ژوئیه و ادامه آن به دلیل فرسایشی بودن این مرحله از جنگ؛ گردان های قسام توانستند تعدادی از سربازان اسرائیلی را کشته و یا زخمی کنند. در این بین زخمی شدن فرمانده تیپ گولانی از سوی یک گروه کوچک نظامی همچون قسام، (فلسطین أون لاین، ۱۶ آگوست ۲۰۱۴) حاکی از ضعف اسرائیل در بخش نظامی مقابل این گروه می باشد. ضعف ارتش اسرائیل در مقابل این گروه زمانی مشهود می شود که نخست وزیر وقت اسرائیل (بنیامین نتانیا هو) به ناتوانی نسبی ارتش در دستیابی به اهداف خود در جنگ زمینی در مقابل این گروه اذعان می کند. (وفا، ۲۴ ژوئیه ۲۰۱۴)

در این بُعد نیروهای عزالدین قسام توانستند حداقل ۴۰ تانک، نفربر و بولدورهای نظامی اسرائیلی که نقش موثری در هموار کردن پیشروی های ارتش اسرائیل به درون غزه را داشتند؛ نابود کنند. همچنین در طول این جنگ نیز این گروه علی رغم کمبود امکانات و قدرت نظامی نسبت به ارتش اسرائیل توانست ۶۴ اسرائیلی را بکشد. (المرکز الفلستینی للإعلام، ۲۶ ژوئیه ۲۰۱۴)

(ب) بعد هوایی

گردان های قسام همچنین چالش های جدی در بخش هوایی ارتش اسرائیل ایجاد کرده اند. به نحویکه توانستند با بهره گیری از موشک سام ۷ بالگرد آپاچی اسرائیل را در اوایل جنگ مورد حمله قرار بدهند. (راديو بانورما، ۸ ژوئیه ۲۰۱۴) اما مهمترین اتفاقی که نشان داد یک گروه غیردولتی چگونه در بعدهوایی دچار ضعف است؛ مورد اصابت قراردادن جنگنده اف ۱۵ اسرائیلی که در حال بمباران غزه بوده، می باشد. (فلسطین الیوم، ۲۵ ژوئیه ۲۰۱۴) از سوی دیگر گردان های قسام با بهره گیری از تکنولوژی ساخت هوپیمای بدون سرنشین توانست پهباد ابابیل را بسازد و در جنگ ۲۰۱۴ توانست به ساختمان وزارت جنگ اسرائیل در تل آویو برسد و اطلاعات مهمی کسب کند. (إعلام العسکری لکنائب الشهید عز الدین القسام، ۱۴ ژوئیه ۲۰۱۴) اینکه یک پهباد بتواند از میان سیستم های پیشرفته دفاع هوایی همچون گنبد آهنین یا اسپایدر بگذرد حاکی از ضعف اسرائیل در بخش هوایی است.

در مورد سیستم پیشرفته دفاع هوایی اسرائیل بایستی گفت که علی رغم سرمایه گذاری وسیع اسرائیل در آن و همکاری با صنایع نظامی آمریکایی تا قبل از سال ۲۰۱۴ (Scheinmann, 10May2014) در طول جنگ ضعف هایی از خود نشان داده است. به طوریکه علی رغم رهگیری بیش از ۹۰ درصد از موشک های فلسطین، نتوانسته است تهدید ناشی از ۱۰ درصد بقیه موشک ها (موجب آسیب رسانی به اندازه ۵۹ تا ۷۵ درصد به مناطق پرجمعیت اسرائیلی) که قادر به رهگیری آنها نبوده است؛ را برطرف کند. (Armstrong, 2018)

(ج) بعد دریایی

در این زمینه هم قسام با بهره گیری از راهبرد نامتقارن و با توجه به تجهیزاتش توانست چالش هایی هرچند کوچک ولی موثر برای ارتش اسرائیل آشکار سازد. بدین نحو که در درگیری با یگان دریایی شابیت ۱۳، در منطقه سودانیه در غرب غزه؛ علاوه بر زخمی کردن ۴ نیروی دریایی اسرائیلی، آنها را مجبور به عقب نشینی به مناطق ساحلی غزه کند. (إعلام العسکری لکنائب الشهید عز الدین القسام، ۱۴ ژوئیه ۲۰۱۴) این گروه حتی توانست پایگاه دریایی ارتش اسرائیل که مقابل سایت نظامی زیکیم قرارداد را طی دو مرحله شناسایی و نبرد تن به تن با سربازان اسرائیلی، مورد حمله قرار بدهد (الجزیره الإعلامیه، ۰ ژوئن ۲۰۱۸) و ضعف این بخش از ارتش را نشان دهد.

(د) بعد الکترونیکی

به عنوان جدیدترین بعد نظامی، قسم مهندسی قسام توانسته قدرت نامتقارن خود را در برابر اسرائیل نشان دهد. از مهمترین اقداماتی که بخش سایبری و الکترونیکی اسرائیل را در طول جنگ به چالش کشیده بدین شرح است:

۱- هک کردن برنامه زنده در شبکه ۱۰ اسرائیل (که در آن سخنگوی ارتش اسرائیل در مورد شرح عملیات نظامی در نوار غزه سخن می گفت) و جایگزینی آن با عکس‌های کودکان غزه (وطن الأبناء، ۱۴ ژوئیه ۲۰۱۴)

۲- ارسال پیامک به ۵۰۰ هزار یهودی ساکن در غزه با این مضمون که رفتارهای دولت اسرائیل منجر به نابودی آنها توسط موشک‌های قسام می‌شود.

۳- هک کردن حسابهای الکترونیکی ده ها تن از وزرای اسرائیلی و اعضای کنیست و دسترسی به داده‌های شخصی آنها (إعلام العسکری لکتاب الشهد عز الدین القسام، ۱۱ ژوئیه ۲۰۱۴)

گرچه موارد فوق مستقیماً مربوط به چالش‌های اسرائیل در حوزه نظامی نمی‌شود با این حال؛ ضعف نهادهای نظامی اسرائیلی در کنترل و جلوگیری چنین حوادثی، نشان می‌دهد که قسام توانسته از حفره‌های امنیتی در بخش سایبری اسرائیل نهایت استفاده را بکند و تأثیرات هرچند اندک خود را نشان دهد.

در پایان این قسمت باید گفت که برحسب جنگ نامتقارن، گردان‌های قسام در بخش‌های ۵ گانه نظامی اسرائیل قادر به بهره‌برداری از نقاط آسیب‌پذیر ارتش اسرائیل می‌باشد. به عبارتی دیگر آمارهای رسمی حاکی از سطح پایین تجهیزات و نفرات نظامی قسام (به عنوان گروه غیردولتی کوچک) در برابر اسرائیل (به عنوان بازیگر دولتی بزرگ) است؛ با این حال قسام حداکثر بهره‌برداری از نفرات و تجهیزات خود در برابر اسرائیل کرده تا با شناسایی حفره‌های امنیتی در بخش‌های چهارگانه نظامی؛ علاوه بر نشان دادن قدرت خود؛ ضعفها و چالش‌های امنیتی اسرائیل را شناسایی کند.

۲- چالش‌های اقتصادی

اقتصاد اسرائیل بر اثر جنگ غزه بشدت متأثر می‌شود و روند رو به افول خود را تجربه می‌کند به نحویکه تولید ناخالص داخلی این کشور در زمان جنگ ۵ درصد سقوط می‌کند و بودجه نظامی این کشور بشدت افزایش پیدا می‌کند. (Filut, 9 July 2014) در طول جنگ مزبور نزدیک به ۶ میلیارد

شکل (۱/۵ میلیارد دلار) هزینه اقتصادی بر اسرائیل تحمیل شد. در مدت زمانی که جنگ ادامه داشت ارتش اسرائیل برای بازسازی خودش از حیث لجستیکی در حدود ۴ میلیون دلار هزینه کرد. باتوجه به اینکه گردان‌های قسام بارها فرودگاه‌های بین‌المللی اسرائیل همچون بن‌گورین موشک باران کرده بود و خواستار لغو پرواز از سوی کشورهای خارجی به مقصد اسرائیل شده بود (المركز الفلستینی للإعلام، ۱۱ ژوئیه ۲۰۱۴) نتیجتاً با کاهش محسوس ورود توریست از سایر کشورها (حدوداً ۳۲٪) مواجه (القدس العربی، ۱۱ سپتامبر ۲۰۱۴) و درآمدهای بخش توریستی اسرائیل بشدت کاهش یافت تا جائیکه متحمل ۶۵۰ میلیون دلار زیان مالی در طول جنگ شد. علاوه بر آن سایر بخش‌های اقتصادی اسرائیل همچون کشاورزی در حدود ۷۰ میلیون دلار و صنعت در حدود ۳۶۰ میلیون دلار زیان دیدند. (الجزیره، ۲۸ اگوست ۲۰۱۴)

گرچه قسام به عنوان تنها بازیگر در زمان جنگ به بخش‌های متعدد اقتصادی اسرائیل ضربه زده است؛ با این حال با توجه به قدرت بالای تخریب موشکی و نظامی در قبال اسرائیل و خسارتهای متنوع بر بخش‌های متعدد اقتصادی این کشور به عنوان مهمترین بازیگر تاثیرگذار در میان سایر هم‌تایان فلسطینی خود بشمار می‌رود.

۳- چالش‌های روانی

گردان‌های قسام علاوه بر ایجاد چالش‌های مادی بر اسرائیل، بیشترین چالش‌های روانی را برای مردم این کشور در ۱۴ سال اخیر ایجاد کردند. تاثیر حملات و راکت پراکنی‌های این گروه باعث شد تا بیش از ۵۰۰ اسرائیلی بر اثر اضطراب و ترس ناشی از آن، نیاز به درمان پزشکی داشته باشند. مراکز خدمات روانشناسی همچون اران^۱ گزارش دادند که ده‌ها هزار نفر درخواست مساعدت روحی در طول جنگ کردند. (Israel Foreign minister, 2014: 125)

نتایج روانی ناشی از جنگ برای اسرائیلی‌ها در سه سطح شخصی، اجتماعی و کاردرمانی بوده و شامل اضطراب‌های کنترل شده تا استرس پس از رویداد که در بلندمدت پایدار بوده؛ می‌باشد. روانشناسان اسرائیلی همچنین اثبات کردند که عواقب روانی حملات و راکت پراکنی‌های قسام بر مردم اسرائیل تاثیر منفی برجای گذاشته است. (Mansdorf, 20July2014)

^۱ ERAN (Emotional First Aid)

بزرگترین نشانه تاثیرگذاری را می‌توان در اضطراب میان مردم اسرائیل مشاهده کرد. این تاثیرات روانی و احساسی ناشی از اضطراب، در بلندمدت صدمات زیادی را ایجاد و موانع زیادی را در عملکرد روزانه مردم اسرائیل کرده‌است. (Israel Foreign minister, 2014: 126)

موشک‌پرانی‌های قسام بر روی سلامت روانی مردم اسرائیل چنان تاثیر داشته که وزیر آموزش اسرائیل در حدود ۷ میلیون دلار جهت درمان سلامت روانی کارمندان و دانش‌آموزان اسرائیلی در نظام آموزش عمومی اختصاص داد. (Israel Foreign minister, 2014: 129)

یکی دیگر از مولفه‌های چالش روانی مردم اسرائیل، بهره‌گیری گردان‌های قسام از تونل‌هایی است که از غزه تا سرزمین‌های اسرائیلی ادامه دارد در واقع هدف قسام در استفاده از تونل‌ها حمله سریعتر و کشتن سربازان اسرائیلی است. با این حال باعث شده تا مردم اسرائیل دچار ترس و اضطراب شوند در این زمینه یکی از اسرائیلی‌هایی که در نزدیکی مرز اسرائیل-غزه زندگی می‌کند این چنین می‌گوید:

آنها (سربازان قسامی) تونلی را در کیبوتص^۱ های ما ایجاد کرده اند... من آن را نزدیک سمت راست کیبوتصمان دیده ام... آنها از این سوراخ خارج می‌شوند و شروع به قدم زنی در اطراف مزرعه می‌کنند... آنها روش ورود به خانه‌هایمان را یاد گرفته‌اند و آن بسیار ترسناک است... این تهدید جدیدی است یعنی تهدیدی ترسناک برای گرداگرد خانه‌مان که در حال قدم زنی هستند.

(Bar-On, 6July2018)

جنگ و بازدارندگی کامل

با شکل‌گیری اسرائیل، بازدارندگی به عنوان یکی از ستون‌های دکترین امنیتی این کشور مطرح بوده است و از آنجائیکه هدف هر کشوری دستیابی به بازدارندگی کامل بوده است؛ اسرائیل به عنوان کشوری که از عمق استراتژیک و جمعیت متناسب با آن بی‌بهره است از این امر مستثنی نبوده است. مواجهه اسرائیل با چالش‌های امنیتی ناشی از حوادث متعدد داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی در سالهای اخیر باعث شده تا به عنوان سنجه‌ای برای ارزیابی بازدارندگی کامل این کشور مورد بررسی قرار بگیرد. (قیاسی، ۱۳۸۹: ۲۴)

^۱ مزرعه اسرائیلی

با توجه به مطالب پیشین معادله بازدارندگی بین یک دولت و یک گروه یا سازمان غیردولتی معمولاً نامتقارن است که مستلزم توجه به دو نکته ضعف طرف قوی و قدرتمندی طرف ضعیف می باشد.

(Amos, 2008: 13)

در خصوص دستیابی اسرائیل به بازدارندگی کامل بر اساس اتخاذ راهبردهای نامتقارن قسام در جنگ ۲۰۱۴ بایستی گفت که اسرائیل هرچند توانست با بهره‌گیری از صلح ایجاد شده با گروه‌های فلسطینی (قبل از شروع جنگ) از شدت راکت‌پراکنی‌های قسام به سمت شهرهای اسرائیلی جلوگیری کند با این حال ضعف ارتش اسرائیل در نبرد زمینی در مقابل یک گروه غیردولتی همچون قسام و نقص سامانه‌های دفاعی ارتش اسرائیل همچون گنبد آهنین در رهگیری تمامی موشک‌ها و راکت‌های پرتاب شده از سوی چنین گروهی باعث شده تا بازدارندگی کامل اسرائیل دچار خدشه شود. در واقع پیشرفت‌ها و قابلیت جدید گردانهای قسام، در وهله نخست حاکی از بازدارندگی ناموفق اسرائیل در قبال جنگ اخیر بوده است؛ بدین معنا که قسام با بهره‌گیری از تجربیات جنگ‌های گذشته (همچون جنگ‌های ۲۰۰۸-۲۰۰۹ و جنگ ۲۰۱۲) و شناسایی نقاط ضعف اسرائیل برآن شد تا راهبرد بازدارندگی کامل اسرائیل را به چالش بکشد. قسام از چند ابزار راهبردی در طول این جنگ استفاده کرد: ۱- بهره‌گیری از جنگ سایبری ۲- افزایش میزان برد و قدرت تخریب موشک‌ها (زمین به زمین علیه سرزمین‌های اشغالی و زمین به هوا علیه اف ۱۶) ۳- استفاده از هواپیماهای بدون سرنشین (ابابیل ۱) ۴- گسترش جنگ‌های چریکی از سطح زمینی به سمت دریایی. این ابزارهای راهبردی نشان از ناتوانی اسرائیل در مقابله با این ابزارهای راهبردی گردان‌های عزالدین قسام است.

پیشرفت تسلیحاتی قسام بالاخص در زمینه انواع مختلف تسلیحات و پرتاب موشک‌ها به سمت شهرهای اسرائیلی همچون حیفا، دیمونا، رامون، رحوفوت و بیت یام و پایگاه‌های هوایی همچون نیفاتیم و بن‌گورین (المركز الفلستینی للإعلام، ۲۶ ژوئیه ۲۰۱۴) از تجربیات برآمده از جنگ‌های پیشین نامتقارن غزه آغاز می‌شود. در واقع قسام برای جبران ناتوانی خود در قبال ارتش اسرائیلی که می‌توانست تا عمق خاک غزه بمباران کند کند ناشی می‌شد ولی در جنگ ۲۰۱۴ نشان داد که توانسته موشک‌های خود را تا مناطق پرجمعیت، نظامی و راهبردی اسرائیل پرتاب کند.

گرچه بازدارندگی کامل مورد نظر اسرائیل در جنگ‌های نامتقارن قبلی غزه و لبنان زیر سوال رفته بود؛ با این حال در جنگ ۲۰۱۴ نشان داد آن‌چیزی که مقامات اسرائیلی در قالب تهدیدات هسته‌ای

(به عنوان بالاترین سطح بازدارندگی کامل) بعد از جنگ دوم لبنان در ۲۰۰۶ از خود بروز داده‌اند؛ (Haaretz, 2006, 11december) چندان کارآمد نیست.

در واقع بازدارندگی برای اسرائیل علی‌رغم هزینه‌های زیادی که برای دستیابی به آن پس از جنگ‌های متعدد بالاخص سه‌گانه‌های غزه پرداخت کرده؛ نقص‌های هرچند کوچک ولی موثر در امنیت اسرائیل ایجاد کرده است.

در پایان نیز مدل مفهومی تاثیر جنگ نامتقارن قسام بر بازدارندگی کامل اسرائیل باتوجه به توضیحات پیشین ترسیم خواهیم کرد.

نتیجه‌گیری

تا قبل از سال ۲۰۰۰م. جنگ‌های متعدد بین اعراب- اسرائیل نشان داد که ارتش اسرائیل همواره پیروز از میان جنگ‌ها برآمده است با این حال در این سال حزب‌الله لبنان با بهره‌گیری از راهبردهای نامتقارن همچون پرتاب موشک‌های کاتیوشا، و نقض گسترده بازدارندگی کامل اسرائیل نشان داد که ارتش اسرائیل چندان قادر به حفظ بازدارندگی این کشور در برابر حملات خارجی خود آن هم از سوی بازیگر غیردولتی نیست؛ این روند نیز در جنگ‌های سه‌گانه غزه بالاخص جنگ ۲۰۱۴ از سوی قسام و سرایاالقدس محرز شد.

در واقع گردان‌های عزالدین قسام در جنگ ۲۰۱۴ نشان دادند که چندان دست و پا بسته نیستند و علی‌رغم محدودیت‌های فراوان نشان داده که علاوه بر ایستادگی و مقاومت در برابر ارتش اسرائیل، ضعفها و حفره‌های چندگانه زمینی، دریایی، هوایی و الکترونیکی آن را نشان داده‌اند؛ در واقع قسام با بهره‌گیری از نقاط قوت خود که بعد از دو جنگ اخیر افزایش یافته بود توانست بازدارندگی کاملی که دولت و ارتش اسرائیل در راستای رسیدن به آن هزینه‌های زیادی (همچون تقویت سامانه‌های دفاعی، تخریب تونل‌های قسام، شناسایی و ترور رهبران قسام و...) پرداخت کرده بود؛ نقص کند. هرچند نباید فراموش کرد که به میزان زیادی، موشک‌پراکنی‌ها کاهش یافت با این حال با افزایش مدت زمان حصر نوارغزه بعد از صلح جنگ غزه، موشک‌پراکنی‌ها از سوی گروه‌های جهادی بالاخص قسام آغاز شد و نشان داد بازدارندگی کامل اسرائیل حتی با انعقاد آتش‌بس دائمی نقض می‌شود. بازدارندگی کامل برای اسرائیل یعنی آن که در تمامی سطوح امنیتی (داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی) هیچ خطری آن را تهدید نکند با این حال علی‌رغم داشتن مهمترین عوامل

بازدارنده (داشتن کلاهک هسته‌ای و حمایت بی قید و شرط آمریکا از این کشور) هنوز از سوی بازیگران غیردولتی همچون قسام لنگ می‌زند.

اسرائیل تاکنون حمله‌ای علیه گروه‌های فلسطینی که بارها در حال موشک‌پراکنی هستند انجام نداده است؛ شاید تجربه جنگ ۲۰۱۴ علی‌رغم ادعاهای ظاهری سران اسرائیلی مبنی بر پیروزی خود و در واقع با بارآوردن نتایج نه‌چندان مطلوب باعث شده تا ارتش اسرائیل باتوجه حملات متقابل گروه‌های جهادی همچون قسام، چندان مایل به آغاز جنگ دیگری نباشد. با این حال اگر موشک‌پراکنی‌های پراکنده قسام بالاخص بعد از انتقال سفارت آمریکا به بیت المقدس؛ به مناطق حساس و پرجمعیت اسرائیل به میزان زیادی افزایش یابد؛ موجب خواهد شد تا اسرائیل جهت توقف موشک‌پراکنی‌های متعدد قسام، دست به یک حمله گسترده بزند.

درپایان بایستی ذکر کرد که وضعیت بازدارندگی کامل برای هر دو طرف متخاصم اسرائیلی-فلسطینی وضعیتی مبنی بر صفر مطلق است به عبارتی دیگر زمانی وضعیت فوق ایجاد می‌شود که یکی از طرفین وجود نداشته باشد. چرایی چنین وضعیتی مبنی بر صفر مطلق، به این دلیل است که قسام قائل به موجودیت اسرائیل نیست و متقابلاً اسرائیل نیز قسام را به عنوان یک گروه مشروع فلسطینی به رسمیت نمی‌شناسد و درصدد نابودی این گروه می‌باشد. در نگرشی ایده‌آل زمانی این دو می‌توانند بازدارندگی خود را به طور کامل به اجرا بگذارند که حماس و اسرائیل بر راه‌های رسیدن به یک توافق مشترک همراه با ضمان‌های الزام‌آور بر سر یک میز بنشینند.

منابع

فارسی

۱. افتخاری، اصغر و کامکار، مهدی. (۱۳۸۷). جنگ ناهمطراز: بازشناسی مفهومی. فصلنامه نگرش راهبردی، ۹(۹۰)، ۱۷۱-۱۹۰.
۲. دهقانی فیروزآبادی، سیدجلال. (۱۳۸۷). جنگ ناهمطراز: بازشناسی مفهومی. فصلنامه سیاست خارجی، ۲۱(۱)، ۵۷-۹۲.
۳. دانشنامه صفاتاج. (۲۰۱۷، ۲۲ ژوئن). گردان‌های عزالدین قسام، [دانشنامه]. بازیابی شده در ۵ ژوئن ۲۰۱۸، از: [http://palpedia.maarefelestin.com/index.php/%D8%B9%D8%B2%D8%A7%D9%84%D8%AF%DB%8C%D9%86_%D9%82%D8%B3%D8%A7%D9%85_\(%DA%AF%D8%B1%D8%AF%D8%A7%D9%86%D9%87%D8%A7%DB%8C_-_\)](http://palpedia.maarefelestin.com/index.php/%D8%B9%D8%B2%D8%A7%D9%84%D8%AF%DB%8C%D9%86_%D9%82%D8%B3%D8%A7%D9%85_(%DA%AF%D8%B1%D8%AF%D8%A7%D9%86%D9%87%D8%A7%DB%8C_-_))
۴. کورمنت، بارتلمی و ربینیکار، دارکو. (۱۳۸۵). جنگ‌های نامتقارن. ترجمه علی سجادی انصاری و غلامرضا آتش‌فراز. تهران: نشر آجا.
۵. مکنزی، کنت. (۱۳۸۲). جنگ نامتقارن. ترجمه عبدالمجید حیدری و محمد تمنایی. تهران: دافوس.

عربی

۶. إعلام العسکری لکتاب الشہید عز الدین القسام. (۲۰۱۴، ۱۱ ژوئیه). القسام تخترق الحسابات الالکترونیة للعشرات من قادة الاحتلال، [بیانیه]. بازیابی شده در ۴ ژوئن ۲۰۱۸، از: https://www.alqassam.net/arabic/news/newsline_details/29082
۷. إعلام العسکری لکتاب الشہید عز الدین القسام. (۲۰۱۴، ۱۴ ژوئیه). کتاب القسام تکشف عن طائرات بدون طيار محلية الصنع من طراز "أباییل ۱"، [بیانیه نظامی]. بازیابی شده در ۴ ژوئن ۲۰۱۸، از: https://www.alqassam.net/arabic/news/newsline_details/29082
۸. إعلام العسکری لکتاب الشہید عز الدین القسام. (۲۰۱۴، ۱۴ ژوئیه). کتاب القسام تکشف عن طائرات بدون طيار محلية الصنع من طراز "أباییل ۱" [بیانیه]. بازیابی شده در ۱۰ ژوئن ۲۰۱۸، از: <https://www.alqassam.net/arabic/statements/details/4672>

۹. إعلام العسکری لکتاب الشہید عز الدین القسام. (۲۰۱۴، ۲۷ دسامبر). التطور النوعی للقسام ما بین "الفرقان" و "العصف المأكول"، [گزارش] بازیابی شده در ۵ ژوئن ۲۰۱۸، از: <https://www.alqassam.net/arabic/news/details/6725>
۱۰. إعلام العسکری لکتاب الشہید عز الدین القسام. (۲۰۱۵، ۱۰ ژوئیه). - J80 - R160 M75 - S55 صناعة قسامیہ ضربت العدو فی العمق، [گزارش] بازیابی شده در ۴ ژوئن ۲۰۱۸، از: <https://www.alqassam.net/arabic/news/details/7650>
۱۱. إعلام العسکری لکتاب الشہید عز الدین القسام. (۲۰۱۵، ۱۳ ژوئیه). کتاب القسام تصدی للکوماندوز الصهیونی علی شاطئ غزہ. [گزارش] بازیابی شده در ۱۰ ژوئن ۲۰۱۸، از: <https://www.alqassam.net/arabic/news/details/7662>
۱۲. إعلام العسکری لکتاب الشہید عز الدین القسام. (۲۰۱۸، ۵ ژوئن). تعريف عام بکتاب القسام، [بیانیہ] بازیابی شده در ۵ ژوئن ۲۰۱۸، از: <https://www.alqassam.net/arabic/%D9%85%D9%86-%D9%86%D8%AD%D9%86>
۱۳. الأهرام. (۲۰۱۴، ۲۷ ژوئیه). القسام: أطلقنا ۳۶۲۱ قذیفه صاروخية علی إسرائيل خلال معركة "العصف المأكول"، [بیانیہ] بازیابی شده در ۸ ژوئن ۲۰۱۸، از: <http://gate.ahram.org.eg/News/530187.aspx>
۱۴. بوابة الحركات الاسلامیة. (۲۰۱۵، ۳۱ ژانویه). إدراج "القسام" فی القوائم الإرهابیة یفتح باب محاصرة الإخوان وحماس دولیا، [تحلیل سایت] بازیابی شده در ۵ ژوئن ۲۰۱۸، از: <http://www.islamist-movements.com/25870>
۱۵. جریده النهار. (۲۰۱۴، ۲۰ ژوئیه). ۶۰ قتیلاً فلسطینياً فی "الشجاعة"، [مقاله] بازیابی شده در ۴ ژوئن ۲۰۱۸، از: <https://www.annahar.com/article/152918-60>
- قتیلاً-فلسطینیا-فی-الشجاعة-فی-أعنف-هجوم-الإسرائیلی-منذ-حرب-۱۹۶۷
۱۶. الجزيرة. (۲۰۱۴، ۲۸ اگوست). خسائر کبیره منیت بها السیاحة الإسرائیلیة جراء الحرب، [مقاله] بازیابی شده در ۱۰ ژوئن ۲۰۱۸، از: <http://www.aljazeera.net/news/ebusiness/2014/8/28>
- منیت-بها-السیاحة-الإسرائیلیة-جاء-الحرب

۱۷. دنیا الوطن. (۲۰۱۴، ۱۳ ژوئیه). القسام: سنکون بالمرصاد لكل محاولة إسرائيلية لدخول غزة وكمين للبحر دليل بسيط، [بیانیه]. بازیابی شده در ۴ ژوئن ۲۰۱۸، از: <https://www.alwatanvoice.com/arabic/content/print/566545.html>
۱۸. رادیو بانوراما. (۲۰۱۴، ۸ ژوئیه). "القسام" يستهدف طائرة في خان يونس، [خبر]. بازیابی شده در ۱۰ ژوئن ۲۰۱۸، از: <http://panoramafm.ps/pop.asp?popup=print&ID=22104>
۱۹. فلسطين اليوم. (۲۰۱۴، ۲۵ ژوئیه). "القسام" يستهدف طائرة في خان يونس، [خبر]. بازیابی شده در ۱۰ ژوئن ۲۰۱۸، از: <https://paltoday.ps/ar/post/209050>
۲۰. فلسطين أون لاین. (۲۰۱۴، ۱۶ آگوست). قائد "غولانی" معركة الشجاعة من أشرس المعمارک فی حیاتی، [خبر]. بازیابی شده در ۹ ژوئن ۲۰۱۸، از: <http://felesteen.ps/details/news/122004>
۲۱. القدس العربی. (۲۰۱۴، ۱۱ سپتامبر). تراجع أعداد السياح الوافدين إلى إسرائيل ۳۲٪ الشهر الماضي، [گزارش]. بازیابی شده در ۱۰ ژوئن ۲۰۱۸، از: <http://www.alquds.co.uk/?p=219240>
۲۲. القدس العربی. (۲۰۱۴، ۱۱ سپتامبر). تراجع أعداد السياح الوافدين إلى إسرائيل ۳۲٪ الشهر الماضي، [مقاله]. بازیابی شده در ۱۰ ژوئن ۲۰۱۸، از: <http://www.alquds.co.uk/?p=219240>
۲۳. قیاسی، وحید. (۱۳۸۹). تحول مفهوم بازدارندگی در چارچوب راهبرد امنیتی رژیم صهیونیستی. فصلنامه سیاست خارجی، ۲۴(۳)، ۸۷۵-۸۹۸.
۲۴. المركز الفلسطيني للإعلام. (۲۰۰۹، ۱۵ دسامبر). فی ذکری انطلاقة "حماس" الـ ۲۲، [بیانیه]. بازیابی شده در ۵ ژوئن ۲۰۱۸، از: <https://www.palinfo.com/42693>
۲۵. المركز الفلسطيني للإعلام. (۲۰۱۴، ۱۱ ژوئیه). القسام تطالب شركات الطيران الأجنبية بوقف رحلاتها إلى الكيان، [بیانیه]. بازیابی شده در ۱۰ ژوئن ۲۰۱۸، از: <https://www.palinfo.com/4565>
۲۶. المركز الفلسطيني للإعلام. (۲۰۱۴، ۱۲ ژوئیه). حصاد "القسام" فی خمسة أيام من (العصف المأكول)، [گزارش]. بازیابی شده در ۱۰ ژوئن ۲۰۱۸، از: <https://www.palinfo.com/7573>

۲۷. المركز الفلسطيني للإعلام. (۲۰۱۴، ۲۶ ژوئیه). *القسام: قتلنا ۵۹ جندياً وأطلقنا ۱۷۰۰ صاروخ منذ بدء العدوان*، [بیانیه]. بازیابی شده در ۱۰ ژوئن ۲۰۱۸، از: <https://www.palinfo.com/20503>
۲۸. النشرة. (۲۰۱۴، ۲ ژوئیه). مشعل: لا ید لحركة حماس بمقتل المستوطنين الإسرائيليين الثلاثة بالخليل، [خبر]. بازیابی شده در ۵ ژوئن ۲۰۱۸، از: <https://www.elnashra.com/news/show/763685>
۲۹. وطن للأنباء. (۲۰۱۴، ۱۴ ژوئیه). *بالفيديو.. القسام يخترق القناة العاشرة اثناء مقابلة المتحدث باسم الجيش*. [فایل ویدئویی]. بازیابی شده در ۱۰ ژوئن ۲۰۱۸، از: <http://www.wattan.tv/news/98927.html>
۳۰. وكالة الأنباء وفا. (۲۰۱۴، ۲۴ ژوئیه). نتانياهو: سنستمر في العملية البرية، [خبر]. بازیابی شده در ۹ ژوئن ۲۰۱۸، از: http://www.wafa.ps/ar_page.aspx?id=PMMPBRa647170149681a
[PMMPBR](http://www.wafa.ps/ar_page.aspx?id=PMMPBRa647170149681a)

لاتین

31. Amos, M. (2008), "The Power of Weakness" VS. "The Weakness of Power": Asymmetrical Deterrence, the Eight Herzliya Conference, 1-22
32. Amos, Y. (2014). Operation Protective Edge: The Goals, and the Strategy to Achieve Them, INSS Insight, 1-5.
33. Bar-On, Dana. (6July, 2018), 10 minutes about living on the Gaza border, [Video]. Retrieved 2018, June. 10 from <http://www.youtube.com/watch?v=zqonroORsSA> (at 5:30)
34. Data Desk. (2014, 8 December), Operation 'Protective Edge': A Detailed Summary of Events, International Institute for Counterterrorism. Retrieved July 7, 2018. from <https://www.ict.org.il/Article/1262/%20Operation-Protective-Edge-A-Detailed-Summary-of-Events#gsc.tab=0>
35. Filut, A. (2014, 9July), Operation Protective Edge to cost NIS 8.5b, Globes. Retrieved July 7, 2018. from <http://www.globes.co.il/en/article-operation-protective-edge-to-cost-nis-85b-1000953306>

36. Haaretz. (2006, 11 December), Gulf States Call for Sanctions on Israel for Having Nuclear Weapons. Retrieved July 7, 2018. from <https://www.haaretz.com/1.4938689>
37. Haaretz. (2014, 8 July), LIVE UPDATES: Operation Protective Edge, Day 4. Retrieved July 7, 2018. from <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/premium-1.604437>
38. Ho, S & Yaakove, Y. (2014, July 08). Israel hits Hamas, Islamic Jihad leaders after rockets land north of Tel Aviv. Retrieved June 10, 2018, from <https://www.timesofisrael.com/israel-pounds-dozens-of-gaza-targets-in-major-counteroffensive/>
39. Israel Foreign Minister. (2011), The 2014 Gaza Conflict: Factual and Legal Aspects, [Report] .1-277. Retrieved 2018, June. 10 from <http://mfa.gov.il/ProtectiveEdge/Documents/2014GazaConflictFullReport.pdf>
40. Jerusalem Post. (2014, July 09). NETANYAHU: ISRAEL TO EXPAND OPERATION PROTECTIVE EDGE. Retrieved June 10, 2018, from <https://www.jpost.com/Diplomacy-and-Politics/Netanyahu-Israel-to-expand-Operation-Protective-Edge-362110>
41. Kohen, M & Others. (2017). From Cast Lead to Protective Edge: Lessons from Israel's Wars in Gaza. RAND Corporation.
42. Lachenmann, F & Wolfrum, R. (2017). The Law of Armed Conflict and the Use of Force: The Max Planck Encyclopedia of Public International Law. London: Oxford University Press.
43. LeLe, A. (2015). Asymmetric Warfare: A State vs Non-State Conflict. OASIS, (20), 97-111.
44. Mansdorf, I. (2014, 20 July), Unseen Scars of War: Psychological Consequences of the Hamas Attacks on the Israeli Civilian Population, Jerusalem Center for Public Affairs. Retrieved July 12, 2018. from <http://jcpa.org/article/unseen-scars-of-war-psychological-consequences/>
45. Metz, S. (2000). Armed Conflict in the 21st Century: The Information Revolution and Post-modern Warfare. *Strategic Studies Institute*, 1-113

46. Metz, S & Others. (2001). *Asymmetry And U.S. Military Strategy: Definition, Background, And Strategic Concepts*. Strategic Studies Institute, 1-26.
47. NRC. (2017, July 06). *Three years after the war: Thousands of displaced in Gaza await return to their homes*. Retrieved June 7, 2018, from <https://www.nrc.no/news/2017/july/three-years-after-the-war-thousands-of-displaced-in-gaza-await-return-to-their-homes/>
48. Partners for Progressive Israel. (2014, August 22). *Zehava Gal-On Sees Hamas Strengthened by War*. Retrieved June 10, 2018, from <http://progressiveisrael.org/zehava-gal-on-sees-hamas-strengthened-by-war/>
49. Scheinmann, G. (2014, 10 May). *Buy, America: Make Iron Dome a Joint U.S.-Israel System*, Jewish Institute for National Security of America. Retrieved July 7, 2018, from <http://www.jinsa.org/fellowship-program/gabriel-scheinmann/buy-america-make-iron-dome-joint-us-israel-system>
50. Sörenson, K. (2014). *Deterrence Models and their Targets*. ISAC-ISSS Annual Conference on Security Studies, 1-16
51. Times Of Israel. (2014, June 06). *Syrian president grants citizenship to Kurds*. Retrieved June 10, 2018, from <http://www.timesofisrael.com/suspects-arrested-in-killing-of-east-jerusalem-teen>
52. UNRWA. (2014, December 18). *URGENT FUNDING REQUIRED TO ADDRESS UNPRECEDENTED DESTRUCTION IN THE GAZA STRIP*. Retrieved June 10, 2018, from <https://www.unrwa.org/newsroom/press-releases/urgent-funding-required-address-unprecedented-destruction-gaza-strip>
53. Yishai, R. b. (2014, July 20). *In depth: IDF shifts focus to tunnels*. Retrieved June 10, 2018, from <http://progressiveisrael.org/zehava-gal-on-sees-hamas-strengthened-by-war/>
54. Yonah, G. (2017, February 28). *SPECIAL REPORT: NETANYAHU AND THE DEFENSE ESTABLISHMENT'S FAILURES IN THE 2014 GAZA WAR*. Retrieved June 10, 2018, from <https://www.jpost.com/Israel-News/Special-report-Netanyahu-and-the-defense-establishments-failures-in-the-2014-Gaza-war-482822>

55. Zagare, F., & Kilgour, D. (2000). *Perfect Deterrence*. Cambridge: Cambridge University Press.